

АІАЕ²С ООІЕÖ²ТІОААІІВ АЕОВ×І-РІАОÜЕЕÖ НІІДÒЕАІЕÖ ØЕ²Е О А²ІІЕÖÜЕ²Е ІАЕАÑÒ²

Розглянуто стан розвитку, функціонування та фінансового забезпечення дитячо-юнацьких спортивних шкіл Вінниччини. Обґрунтовано необхідність розвитку системи дитячо-юнацьких шкіл. Визначено основні проблеми функціонування, їхній зв'язок із фінансовим забезпеченням та можливі шляхи вирішення.

Development, functioning and financial providing, status of child-youth sporting schools of Vinnytsia region is considered. The necessity of development of the system child-youth schools are grounded. The basic problems of functioning, their link with the financial providing and possible ways of their decision are determined.

Дитячо-юнацький спорт є первинною складовою спорту вищих досягнень. Необхідно привернути увагу до питання повноцінного функціонування та розвитку наявної системи дитячо-юнацьких спортивних шкіл, що можливе лише за умови належного фінансового забезпечення. В Україні не сформована система дитячо-юнацького спорту, відсутня чітка програма фінансування розвитку цієї сфери, слабкою і застарілою є матеріально-технічна база. Як наслідок – зменшується кількісний та якісний склад вихованців і тренерів, що в свою чергу веде до зменшення резерву спорту вищих досягнень та втрачання позицій України на світовій спортивній арені.

Питанням фінансово-економічної діяльності фізичної культури і спорту займалися О. Шинкарук, А. Артем'єв, А. Литвак, В. Ковальов, А. Нестерова, М. Воробйов, Л. Дудорова, Ю. Довгенко, Ю. Мічуда, Є. Імас, О. Кокун, А. Загорська, М. Приймак, А. Мічуда та ін. Незважаючи на проведені дослідження, низка питань залишається невирішеною і потребує подальшого розгляду.

Мета статті – визначення стану розвитку та функціонування дитячо-юнацьких спортивних шкіл та окреслення шляхів їхнього поліпшення.

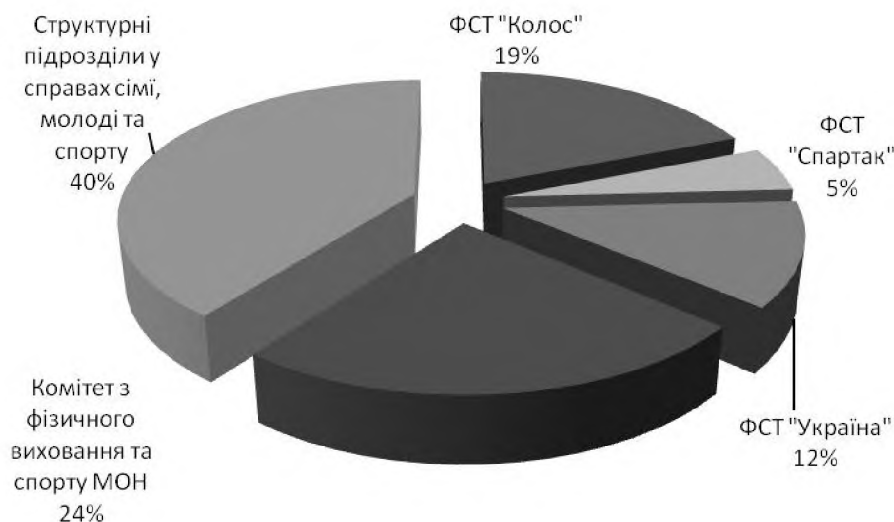
Загальновідомим є факт, що здоров'я нації напряму пов'язане з фізичним культурою. Цей процес починається практично від народження дитини і має здійснюватися протягом усього життя. Структура фізичної культури представлена фізичним вихованням, спортом для всіх, спортом вищих досягнень та професійним спортом. Ефективна взаємодія усіх цих елементів забезпечує не лише здоровий спосіб життя населення, а й результативність спорту вищих досягнень.

Важливою ланкою спорту вищих досягнень є дитячо-юнацький спорт, що представлений дитячо-юнацькими спортивними школами (ДЮСШ) різних форм власності та підпорядкування. Так, на кінець 2009 р., згідно з даними Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, в Україні діяли 1449 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, у яких займалися більше 560 тис. осіб. Незважаючи на те, що порівняно з минулим роком кількість шкіл збільшилась на 5 закладів, загальна кількість осіб, яка в них займається, зменшилась майже на 82 тис. На Вінниччині кількість ДЮСШ збільшилась на два заклади, а чисельність осіб, які їх відвідують, також скоротилась і становить 19,8 тис. осіб проти 25 тис. осіб у 2008 р. Частково це можна пояснити зменшенням кількості дітей відповідного віку, частково – відсутністю уваги з боку держави та слабкою пропагандою спорту в Україні. Міністр з питань сім'ї, молоді і спорту Равіль Сафіуллін заявив в інтерв'ю "Времени регионов": "Стремительное ухудшение состояния здоровья детей и молодежи привело к уменьшению кандидатов для привлечения в спорт высших достижений. В частности, уменьшается количество ребят, способных активно тренироваться, выдерживать значительные физические нагрузки и достигать высоких спортивных результатов. Уже традицией стал отток талантливых спортсменов и тренеров за рубеж" [6]. Так, в Україні кількість осіб, які займаються всіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи, на кінець 2009 р. становила близько 5 млн., що дорівнює лише 11% населення. На Вінниччині ця цифра становить майже 200 тис. осіб, або 12% населення [5].

Такі дані свідчать про низький рівень оздоровчої рухової активності населення. Якщо говорити про молодь, то майже 80% дітей мають відхилення у фізичному розвитку і стані здоров'я, що спричинює додаткові витрати на їх лікування і втрати в майбутньому від передчасної смерті працездатного населення.

Аналіз функціонування дитячо-спортивних ...

Розглянемо детальніше стан розвитку та функціонування ДЮСШ на Вінниччині. На даний час у регіоні функціонують 58 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, що перебувають у підпорядкуванні фізкультурно-спортивних товариств "Колос", "Спартак", "Україна", комітету з фізичного виховання та спорту МОН та структурних підрозділів у справах сім'ї, молоді та спорту. Кількість закладів за підпорядкованістю наведено на рис.1.

Рис. 1. Установи, в підпорядкуванні яких перебувають ДЮСШ

43 із цих закладів перебувають у комунальній власності, ще 15 – у приватній. Джерелами фінансування є обласний, районний, місцевий бюджети, а також фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та інші джерела. Структура видатків цих джерел представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Джерела фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл Вінниччини у 2009 р.

	Джерела фінансування (тис. грн.)					разом	
	бюджет			фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності	з інших джерел	тис. грн.	%
	обласний	районний	міста				
ФСТ "Колос"	4415,1	2935,5		1016,4	191,7	8558,7	27,15
ФСТ "Спартак"				994,5		994,5	3,15
ФСТ "Україна"	320			1509,4	34,5	1863,9	5,91
Комітет з фізичного виховання та спорту МОН	22	4227,4	1432,7		34,6	5716,7	18,13
Структурні підрозділи у справах сім'ї, молоді та спорту	2985	3672,3	7587,1		149,5	14394	45,65
Разом	7742,1	10835	9019,8	3520,3	410,3	31528	100

Як бачимо, основний тягар лягає на районний бюджет та бюджет міста, значними також є надходження з обласного бюджету. Загалом надходження з бюджетів становлять майже 90%.

На даний час фінансування, що здійснюється згідно з кошторисами, виконується майже на 100%, але проблема в тому, що фінансуються переважно захищені статті, а кошти на розвиток, вдосконалення системи дитячо-юнацьких спортивних шкіл не передбачаються. Так, більше 75% усіх видатків становлять видатки на оплату праці, 12% – на орендну плату за експлуатацію спортивних споруд та витрати на утримання власних спортивних споруд. Лише 10% становлять витрати на навчально-спортивну роботу (близько 82 грн. на одного вихованця на рік) і 2,6% витрати на придбання спортивного обладнання й інвентарю. Лише 40% спортивних шкіл мають власні спортивні бази, що упродовж 20 років не поновлювались. За таких умов розвиток дитячо-юнацького спорту уповільнюється і тримається переважно на ентузіазмі працівників цих закладів. Очевидним є необхідність вирішення зазначеного питання.

Разом із цим, необхідно звернути увагу на ефективність використання коштів, що виділяються. Багато у вирішенні цього питання залежить від місцевих адміністрацій. Так, на даний час у Вінниці працюють 23 ДЮСШ обласного та міського підпорядкування. Більше 2,5 тис. вінницьких дітей займаються в семи дитячо-юнацьких спортивних школах, засновником яких є міська рада. З дітьми працюють 113 тренерів, які проводять тренування з 26 видів спорту. Ще не так давно переважна більшість міських ДЮСШ перебувала в дуже занедбаному стані. Міська влада серйозно взялася за облаштування приміщень, в яких займаються діти, і приведення їх до належного стану. Наприклад, база дитячо-юнацької спортивної школи № 2 до 2005 р. не була забезпечена ні водогonom, ні системою опалення. За чотири роки школу підключено до системи водо- і газопостачання, зроблено капітальний ремонт адміністративної будівлі, оздоровчого центру й тренажерного залу. На даний час практично закінчено підготовку проектно-кошторисної документації водно-веслувальної бази. ДЮСШ № 5 донедавна взагалі не мала власної бази. У 2006 р. на баланс школи було передано будівлю (залу важкої атлетики), яка тривалий час функціонувала як складське приміщення. Міська рада виділила кошти на капітальний ремонт будівлі. Було повністю перекрито дах, відремонтовано зал важкої атлетики, встановлено теплові та електролічильники. Відновлено водопостачання, побудовано душові й туалети, яких раніше взагалі не було. З 2008 р. найкращі спортсмени і тренери міста отримують стипендію міського голови, серед них – Наталя Добринська та В'ячеслав Узелков. Стипендії встановили для заохочення успішних вінницьких спортсменів брати участь у міжнародних змаганнях. У 2009 р. стипендія призначена 6-м найкращим спортсменам, які здобули нагороди на європейських та світових змаганнях, та їхнім тренерам. За складних економічних умов було не лише підтримано, а й відновлено та поліпшено роботу дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Розглянемо призначення дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Згідно з Положенням про дитячо-юнацьку спортивну школу: "Дитячо-юнацька спортивна школа – позашкільний навчальний заклад спортивного профілю, який забезпечує розвиток здібностей вихованців в обраному виді спорту, що у встановленому порядку визнаний в Україні, створює необхідні умови для гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя, підготовки спортивного резерву для збірних команд України". Тобто, ДЮСШ дають змогу всім дітям та підліткам, а не лише обдарованим, займатись обраним видом спорту, в той час, коли у світі головною метою таких установ є відбір найбільш обдарованих осіб [4].

На нашу думку, ДЮСШ за теперішніх умов не можуть бути сконцентрованими лише на підготовці найкращих спортсменів для спорту вищих досягнень, оскільки стан здоров'я дітей та екологічна ситуація в країні потребує саме підтримки й розвитку масового спорту. Добрим підґрунтям для цього є саме мережа дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Тривалий час основною проблемою, яка не давала змоги спортивним школам здійснювати свою діяльність у правовому полі, була відсутність Положення про ДЮСШ. На даний час багато зроблено державою для розвитку ДЮСШ у правовому полі: прийнято Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу, Стратегію формування сучасної системи олімпійської підготовки на період до 2020 р., згідно з якою планується залучити до 20% дітей шкільного віку до занять у дитячо-юнацьких спортивних школах (сьогодні 12,6% – це одна особа з восьми дітей віком від 6 до 18 років), створити умови для розвитку резервного спорту та ефективного поповнення складу національних збірних команд. З першого січня 2011 р. також набуває чинності Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт". Планується розробити Загальнодержавну цільову соціальну програму "Спортивні споруди України" та Загальнодержавну цільову соціальну програму розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 рр.

Важливим моментом є створення Міністерством сім'ї, молоді та спорту України електронного реєстру всіх спортивних споруд, що функціонують у країні.

Ми бачимо певні кроки й зацікавленість держави у розвитку дитячо-юнацького спорту, але обмеженість державних коштів стримує усі ініціативи, тому необхідно розвивати систему державних преференцій для зацікавлення інвесторів. Це зазначають у своїх працях А. В. Нестерова та інші дослідники цього питання. Очевидно, можна залучити й доходи від спортивних лотерей. У цьому контексті варто пригадати успіх радянського Спортлото: його організаторам вдавалося продавати в середньому близько 30 млн. білетів на тиждень. За 20 років лотерея дала Держкомспорту 500 млрд. крб., ставши однією з найприбутковіших ігор в історії світового лотерейного бізнесу. В Україні ще у вересні 2006 р. було подано до розгляду проект Закону України "Про спортивні лотереї в Україні", але він досі не прийнятий, що потенційно зменшує надходження до бюджету та цільове використання таких коштів.

Ще одним джерелом доходу може стати спонсорство. Спонсорство – добровільна матеріальна, фінансова, організаційна та інша підтримка фізичними та юридичними особами набувачів благодійної допомоги з метою популяризації виключно свого імені (найменування), свого знака для товарів і послуг [1]. Сьогодні така форма підтримки часто трапляється у спорті вищих досягнень, і через непопулярність у суспільстві підліткового спорту майже відсутня в системі ДЮСШ. Хоча популяризація імені (найменування), свого знака для товарів і послуг саме серед молоді дає потенційні можливості розвитку такого бізнесу в майбутньому. Основними мотивами, що спонукають представників бізнесу спрямовувати кошти, є:

- рекламні можливості (промоція бренду чи продукції компанії) в межах проекту;
- створення позитивного іміджу компанії, демонстрація політики соціальної відповідальності;
- доступ до цільової аудиторії в межах проведення фізкультурного заходу з метою промоції власної продукції чи послуг [2].

У європейських країнах поширені такі моделі стимулювання позабюджетного фінансування, що можуть бути успішно адаптовані до галузі фізичної культури і спорту:

- налагодження зв'язків між організаціями культури та бізнесу (фандрейзинг);
- запровадження "специфічних" податків (парафіскальні джерела);
- запровадження преференцій;
- фінансування спорту вищих досягнень за рахунок частини прибутків від тютюнової та алкогольної галузей.

Отже, практично всі наведені моделі можна застосувати в Україні найближчим часом, оскільки при існуючому рівні фінансування подальший розвиток і просте відтворення ДЮСШ стає неможливим.

Таким чином, ми виокремлюємо певні проблеми, що існують у процесі розвитку та функціонування дитячо-юнацьких спортивних шкіл, а саме:

- проблеми, пов'язані з незадовільною матеріально-технічною базою спортивних шкіл;
- кадрове забезпечення. Рівень заробітної плати тренерів недостатній, не є привабливою також система морального і матеріального заохочення молодих спеціалістів;
- організація повноцінного навчально-спортивного процесу;

Вирішення зазначених питань, на нашу думку, перебуває у фінансовій площині. Саме врегулювання фінансового забезпечення ДЮСШ приведе до подальшого ефективного розвитку дитячо-юнацького спорту. В свою чергу, це забезпечить не лише оздоровлення дітей та підлітків, а й дасть змогу залишатись базовим осередком для підготовки олімпійських чемпіонів.

Література

1. Закон України "Про благодійництво та благодійні організації" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Зарубіжний досвід залучення позабюджетних коштів на розвиток культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www://niss.gov.ua
3. Зарубіжний досвід залучення позабюджетних коштів на розвиток культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www://niss.gov.ua
4. Нестерова А. Передумови формування ефективної системи співробітництва загальноосвітніх і дитячо-юнацьких шкіл в Україні / А. Нестерова // Теорія і методика фізичного виховання та спорту. – 2008. – № 3. – С. 19–20.
5. Україна в цифрах : стат. довід. за 2009 р. – Держ. ком. статистики України. – К. : Консультант, 2008.
6. Сафиуллин Р. Развитие физической культуры и спорта – приоритет государственной политики [Електронний ресурс] / Р. Сафиуллин. – Режим доступу : <http://www.partyofregions.org.ua/digest/4c8a0a03a7090/>